

دانشگاه تربیت مدرس
دانشکده هنر و معماری

پایان نامه کارشناسی ارشد معماری
گرایش: منظر

بازنگری طراحی آب کنار شمال شرقی رودخانه خشک شیراز با تأکید بر توسعه ارتباط فضای سبز و رودخانه و کاهش مخاطرات ترافیک سواره

نمونه موردی: رودخانه خشک شیراز

زهرا هومهر

استاد راهنما:

دکتر محمد رضا پورجعفر

استاد مشاور:

دکتر محمد رضا بمانیان

خرداد 1389

تقدیم به:

او و تمامی کسانی که وجودم به وجودشان بسته است،
و نیز تقدیم به او که در برگ برگ این رساله یاری اش دیده می شود.

تشکر و قدردانی:

سپاس خدای را که اول اوست و پیش از او اولی نبود و آخر اوست و پس از او آخری نباشد. با تشکر از تمامی اساتید بزرگوار که از بدو تحصیل تا کنون همواره مشوق و راهنمای من بوده اند، به خصوص اساتید گرانقدر در دوران تحصیل در دانشکده هنر، دانشگاه تربیت مدرس. با سپاس فراوان از استاد گرانقدر جناب آقای دکتر محمد رضا پورجعفر که حضوری تاثیر گذار در تمام مراحل تحصیل و زندگی من داشته اند و سخاوت بی پایان کلام و آموزه های بی دریغ ایشان، آسمانی از اندیشه های نو، فرا راه من نهاد و تجربیات به کار رفته در این رساله بدون درک محضر ایشان برایم امکان پذیر نبود. استاد گرانقدر جناب آقای دکتر محمد رضا بمانیان که راهنمایی های ایشان کمک فراوانی به ارتقای پروژه نمود.

چکیده

توسعه کالبدی شهرها، دوری از طبیعت و قطع رابطه انسان با محیط زیست طبیعی، از عوامل جدایی ناپذیر توسعه ناهمگون و روزافزون شهرنشینی است. این توسعه‌ی اجتناب ناپذیر و سریع، چهره محیط زیست را دگرگون ساخته و همچنین باعث تغییر نوع و شکل فضاهای شهری شده است. از آنجا که فضاهای سبز و رودخانه‌ها در محیط‌های شهری از جمله عوامل با اهمیت معماری منظر و حیات انسان به شمار می‌رود، لذا بایستی نیاز انسان به این فضاها را به عنوان یکی از مهمترین عوامل اکوسیستم، در چهارچوب توسعه و حفظ و نگهداری آنها در نظر داشت. از جمله فضاهای سبزی که اهمیت بسیار دارد فضای سبز حاشیه رودخانه‌ها است که از ابعاد کالبدی، عملکردی و معنایی دارای اهمیت بسزایی است. از طرفی هنگامی که حاشیه‌های سبز رودخانه در مجاورت و ارتباط با دیگر فضاهای سبز شهری نظیر باغها باشند. این محیط بالقوه دارای شخصیتی ویژه و هویتی نمادین می‌شود، آنچه که در شهر شیراز و در محدوده باغات قصرالدشت مشاهده می‌شود، لیکن در دوران معاصر با طراحی و ایجاد یکی از شریان‌های شرقی غربی شهر شیراز با نام بلوار چمران این رابطه هویت بخش حاشیه سبز رود و فضای سبز باغها قطع گردیده است. در حاشیه این بلوار نیز فضاهای گردشگری، تفریحی بسیاری طراحی شده است. حرکت سریع خودروها و وجود فضاهای مکث در حاشیه بزرگراه‌ها موجب تداخل حرکتی و نتیجتاً حوادث ترافیکی ناگواری شده است. بدین ترتیب مطالعه حاضر بر آن است تا با ارائه راهکارهایی ارتباط متقابل میان حاشیه رود و باغات را به گونه‌ای برقرار سازد تا ضمن توجه به تعاریف بلوارهای شهری امنیت شهروندان را نیز برقرار سازد.

در تحقیق حاضر به بررسی اصول و معیارها در طراحی آب کنارها، نمونه موردی رودخانه خشک شیراز با تأکید بر توسعه ارتباط فضای سبز و رودخانه و کاهش مخاطرات ترافیک سواره پرداخته شده است. با بررسی نتایج حاصل از تحقیقات انجام شده و تحلیل وضعیت موجود در سه رودکنار در نقاط مختلف جهان، پیشنهادهایی جهت توسعه ارتباط فضای سبز و رودخانه و کاهش مخاطرات ترافیک سواره و افزایش بهره‌وری و استفاده بهینه از این آب کنار ارائه شده است تا با استفاده از پتانسیل‌های موجود در جوار این رودخانه، از قبیل کوه چمران، باغات قصرالدشت، فضای سبز تفریحی گردشگری، این مجموعه را به صورت یک قطب تفریحی گردشگاهی با امکانات مختلف و جاذبه‌های متنوع برای جذب مخاطب استفاده نمود.

واژگان کلیدی:

رودخانه خشک، فضای سبز، ترافیک سواره، کاهش مخاطرات.

فصل 1 . فهرست مطالب

أ فهرست مطالب

ز فهرست اشکال

م فهرست جدول ها

فصل 1 . تعریف و تبیین پروژه

- 1-1. مقدمه
- 2-1. تعریف مسئله
- 3-1. اهمیت انتخاب موضوع
- 4-1. علل و ضرورت انجام تحقیق
- 5-1. محدوده مطالعاتی پروژه
- 1-5-1. قلمرو تحقیق
- 6-1. اهداف تحقیق
- 1-6-1. اهداف کلان
- 1-6-2. اهداف خرد
- 7-1. سؤالات تحقیق

9	8-1. روش انجام تحقیق
10	9-1. ابزار تحقیق
10	10-1. پیشینه تحقیق
11	۱-۱۰-۱. جنبه جدید بودن و نوآوری
11	11-1. نتیجه گیری

فصل 2. شناخت مفاهیم و اصول

13	1-2. مقدمه
15	2-2. مفاهیم اصولی معماری منظر
15	۱-۲-۲. مفهوم منظر و معماری منظر:
18	3-2. منظر شهری:
18	۱-۳-۲. مفهوم منظر شهری
20	۲-۳-۲. عناصر سیما و منظر شهری و نحوه برخورد با آنها
28	4-2. آب و آب کنار
30	5-2. رود کنار
32	6-2. ملاحظات اساسی در طراحی آب کنار
33	۱-۶-۲. معنا و هویت
36	۲-۶-۲. گسترش بافت شهری
43	۳-۶-۲. ساختمانهای حاشیه‌ی آب
45	۴-۶-۲. مطبوعیتهای رفاهی در حاشیه‌ی آب:
47	۵-۶-۲. ابعاد فضایی آب
49	۶-۶-۲. حرکت و حس مکان
51	۷-۶-۲. تجربه حسی
53	۸-۶-۲. بالا بردن آگاهی و ادراک از آب کنار
54	۹-۶-۲. خط نیرو
55	۱۰-۶-۲. مسئولیت و رهبری:
56	۱۱-۶-۲. اصولی برای طراحی حاشیه رودخانه از نظر بوم شناختی
62	7-2. جمع بندی:
64	8-2. پیاده راهها
65	۱-۸-۲. مفهوم پیاده راهها
65	۲-۸-۲. توقعات موردی از پیاده راه:
79	9-2. جمع بندی:
80	10-2. بولوار
80	۱-۱۰-۲. مشکلات بلوارهای امروزی:

83.....	۲-۱۰-۲. توقعات موردی از بولوار.....
101.....	11-2. جمع بندی و تحلیل :
102.....	12-2. نتیجه گیری

فصل 3. مرور تجربیات

106.....	1-3. طرح توسعه آب کنار پیتسبورگ.....
106.....	۱-۱-۳. معرفی پیتسبورگ.....
108.....	۱-۲-۳. اهداف طرح:.....
109.....	۳-۱-۳. چگونگی ساماندهی طرح
109.....	۴-۱-۳. اصول و مبانی توسعه حاشیه رود
110.....	۵-۱-۳. راهبردها و سیاستها
131.....	2-3. طرح توسعه رودخانه اسکویل کیل.....
131.....	۱-۲-۳. مقدمه.....
133.....	۲-۲-۳. اهداف کلان طرح شامل :
133.....	۳-۲-۳. روند پروژه
134.....	۴-۲-۳. دیدگاه اصلی طرح.....
135.....	۵-۲-۳. اهداف طرح:.....
135.....	۶-۲-۳. نقشه های وضعیت موجود :
143.....	۷-۲-۳. اصول طرح :
143.....	۸-۲-۳. طرح نهایی آب کنار رودخانه اسکویل کیل:.....
146.....	3-3. نقد یک لبه ملی.....
149.....	۱-۳-۳. زاینده رود به روایت تاریخ:.....
149.....	۲-۳-۳. ساحل زاینده رود.....
154.....	4-3. جمع بندی و نتیجه گیری.....

فصل 4. اصول و احکام استنتاجی

157.....	1-4. اصول و احکام طراحی آب کنار (منتج از مبانی نظری) :
----------	--

فصل 5. نمونه موردی، رودخانه خشک شیراز

167.....	1-5. مقدمه
168.....	2-5. استان فارس
168.....	۱-۲-۵. موقعیت جغرافیایی استان فارس.....
170.....	۲-۲-۵. معرفی شهر شیراز.....
171.....	۳-۲-۵. شیراز در دوران معاصر.....
172.....	۴-۲-۵. موقعیت جغرافیایی شیراز.....

175.....	۵-۲-۵. موقعیت آب و هوایی شیراز
180.....	۶-۲-۵. اقلیم شناسی
181.....	۷-۲-۵. خاک
182.....	۸-۲-۵. پوشش گیاهی
184.....	۹-۲-۵. شیراز، شهری از باغ
184.....	۱۰-۲-۵. باغات قصرالدشت شیراز
187.....	۱۱-۲-۵. بلوار چمران شیراز
189.....	۱۲-۲-۵. پارک حاشیه سبز بلوار چمران شیراز
193.....	۱۳-۲-۵. بررسی سایت از لحاظ منظر مصنوع
196.....	۱۴-۲-۵. بررسی سایت از نظر طبیعی
199.....	۱۵-۲-۵. رودخانه خشک شیراز
202.....	3-5. مشخصات حوزه طراحی
202.....	۱-۳-۵. رودخانه خشک به عنوان یکی از حوزه های حساس شهر شیراز
204.....	۲-۳-۵. سازمان بصری وضعیت موجود
205.....	۳-۳-۵. مسیرهای ارتباطی موجود در حوزه اطراف رودخانه
207.....	4-5. تجزیه و تحلیل وضعیت موجود آب کنار:.....
208.....	۱-۴-۵. تجزیه و تحلیل بعد اجتماعی:.....
209.....	۲-۴-۵. تجزیه و تحلیل بعد کارکردی:.....
210.....	۳-۴-۵. تجزیه و تحلیل بعد زیست محیطی و پایداری:.....
211.....	۴-۴-۵. تجزیه و تحلیل بعد فضایی:.....
212.....	۵-۴-۵. تجزیه و تحلیل دید و منظر:.....
213.....	۶-۴-۵. تجزیه و تحلیل بعد ادراکی:.....
214.....	۷-۴-۵. محدودیت های بلوار چمران و حاشیه سبز کنار رودخانه خشک به زبان تصاویر:.....
222.....	5-5. اهداف کلان و راهبردها
223.....	6-5. جمع بندی و تحلیل:.....
224.....	7-5. نتیجه گیری:.....

فصل 6. برنامه ریزی فیزیکی

225.....	1-6. مقدمه
226.....	2-6. اهداف کلی طرح
226.....	3-6. ایده های کلی
227.....	4-6. موارد استخراج شده از نمونه های مشابه
227.....	۱-۴-۶. کاربری ها و فضاهای مرتبط با رودکنار
228.....	۲-۴-۶. فعالیتها
229.....	۳-۴-۶. دسترسی

229.....	۴-۴-۶. نشانه شهری
229.....	۵-۴-۶. ابعاد نسبی فضاها
229.....	۶-۴-۶. فضاهای مورد نیاز در محدوده طرح
230.....	۷-۴-۶. طرح تفصیلی
231.....	5-6. جمع بندی
232.....	۱-۵-۶. فضاهای مورد نیاز
232.....	۲-۵-۶. بررسی تعداد مراجعه کنندگان به مجموعه
233.....	6-6. نتیجه گیری:

فصل 7. طرح پیشنهادی

235.....	1-7. مقدمه:
236.....	2-7. اهداف تحقیق:
236.....	۱-۲-۷. اهداف کلان
237.....	۲-۲-۷. اهداف خرد
238.....	3-7. راه حل ها و ایده طراحی:
241.....	4-7. اصول طراحی منظر در حاشیه رودخانه خشک شیراز
254.....	5-7. جمع بندی و تحلیل:
254.....	6-7. نتیجه گیری

255

مراجع

258.....	چکیده انگلیسی
----------	---------------------

فصل 2 . فهرست اشکال

فهرست اشکال

ز

فصل 2. شناخت مفاهیم و اصول

۱۳

- شکل 2-1. عناصر و سیمای منظر شهری (مأخذ: نگارنده)..... 20
- شکل 2-2. این میدان از پیشگامان در زمینه ایجاد بازارگاه و میداين فروش جشنواره ای می باشد. (Faneuil Hall)..... 34
- شکل 2-3. عکس هوایی از پیتسبورگ، ساحل رودخانه به پارکها، فضاهای عمومی، فضای اجتماع، تفریحی و فرهنگی اختصاص یافته است . (pittsburgh). مأخذ : kriegler,1996; 27..... 36
- شکل 2-4. ترکیبی از فعالیتهای پویا و ایستا (Sarawak, Malaysia). مأخذ: Breen & Rigby,1996; 149..... 37
- شکل 2-5. آب کنار، محل ارتباط با طبیعت. مأخذ: پاکزاد، 1384، 353..... 38
- شکل 2-6. بازار در کناره آب (Toronto, Canada). مأخذ: benson,1996; 222..... 39
- شکل 2-7. ارتباط فیزیکی با رودخانه. مأخذ : Otto, 2004; 45..... 40
- شکل 2-8. پیاده روی و دوچرخه سواری در کناره آب. مأخذ : fisher, 1996; 62..... 40
- شکل 2-9. دوچرخه سواری در کناره آب. مأخذ : Otto, 2004; 45..... 41
- شکل 2-10. محدود شدن ارتباط فیزیکی و بصری شهر با آب کنار (Lugano,Switzerland). مأخذ : fisher,1996; 53..... 41
- شکل 2-11. پشت کردن ساختمانها به آب کنار (Birmingham,UK). مأخذ: Breen Rigby,1996; 52..... 42

- شکل 2-12. هر آب کناری نمی تواند یک ساختمان نشانه ای شاخص همچون موزه هنر میلواکی (سانتیاگو کالاتراوا) داشته باشد. (Milwaukee). ماخذ: fisher,1996;56: 44.....
- شکل 2-13. اکثر آب کنار تنها مکان در شهر است که مستعد و پذیرای اتفاقات بزرگ است. (Louisville, Kentucky). ماخذ: fisher, 1996; 58: 48.....
- شکل 2-14. بولواری که به یک آزادراه تبدیل شد، جدایی شهر از کناره آب (Havana). ماخذ: fisher,1996; 34: 49.....
- شکل 2-15. بولواری که به یک آزادراه تبدیل شد، جدایی شهر از کناره آب (Chicago Lakeshore Drive). ماخذ: fisher,1996; 59: 50.....
- شکل 2-16. موج شکن قدیمی، بازگوکننده خاطرات گذشته (England Lyme Regis). ماخذ: fisher, 1996; 61: 52.....
- شکل 2-17. تجربه حسی مستقیم در کنار آب بودن (Denver 1995). ماخذ: Otto, 2004; 45: 52.....
- شکل 2-18. طراحی لبه آب با توجه به فرم طبیعی کناره (Sarawak, Malaysia). ماخذ: Breen & Rigby,1996;150: 54.....
- شکل 2-19. یکی از علامات موجود در کناره رودخانه که تاریخ فرهنگی و طبیعی رودخانه را نشان می دهد (HACKENSACK RIVER). ماخذ: Otto, 2004; 46: 58.....
- شکل 2-20. ورزشهای آبی به عنوان یک فعالیت عمومی. ماخذ: Otto, 2004; 43: 59.....
- شکل 2-21. مسابقات ورزشی به عنوان یک فعالیت عمومی در کناره آب (Belfast, Northern Ireland) ماخذ: sorrels & holst , 1996 ; 103: 60.....
- شکل 2-22. اتفاقات و وقایع خاص. ماخذ: Breen & Rigby,1996; 130: 60.....
- شکل 2-23. Darling Park، سیدنی، استرالیا، ماخذ: www.arch net.com: 68.....
- شکل 2-24. Riverfront Plaza، جرسی سیتی، نیوجرسی، ماخذ: www. arch net.com: 69.....
- شکل 2-25. نیمکت های حقوقی جهت جذب مردم علاقمند به فضاهای جمعی. ماخذ: www. Blueseahotel.gr: 70.....
- شکل 2-26. زیبایی خیابان باعث جذب پیاده و کوتاه تر به نظر رسیدن مسیر می شود. ماخذ: www. Archnet.com: 73.....
- شکل 2-27. تغییر شکل در طول مسیر. ماخذ: www. Archnet.com: 74.....
- شکل 2-28. شیب کم مسیرو محکم بودن، و لغزنده نبودن آن. ماخذ: www. Archnet.com: 75.....
- شکل 2-29. مقطعی از شکل صحیح بلوار در صورت کم بودن عرض خیابان. ماخذ: نگارنده. 99.....
- شکل 2-30. مقطعی از شکل صحیح بلوار. ماخذ: نگارنده. 100.....

فصل 3. مرور تجربیات 105

- شکل 3-1. دور نمای شهر پیتسبورگ، شامل 151 آسمانخراش، 446 پل، دو تله کابین ریلی و یک دژ مربوط به دوران پیش از انقلاب آمریکا است. ماخذ: www.wikipedia/pittsburgh.com: 107.....
- شکل 3-2. شهر پیتسبورگ واقع در ایالت پنسیلوانیا. همسایگی های رودخانه. ماخذ: www.wikipedia/pittsburgh.com: 108.....
- شکل 3-3. حوزه های حساس آب کنار. ماخذ: Hirsh,1997,2: 111.....
- شکل 3-4. رودخانه اوهایو در شهر پیتسبورگ. ماخذ: www.wikipedia/pittsburgh.com: 112.....
- شکل 3-5. حوزه های سبز. ماخذ: Hirsh,1997, 64: 113.....
- شکل 3-6. پروژه های پیشنهادی در حوزه سبز. ماخذ: Hirsh,1997,69: 114.....
- شکل 3-7. لبه رودخانه باید تا حد امکان به عنوان یک مکان طبیعی حفظ گردد و بخشهای شیبدار تثبیت شوند. ماخذ: Hirsh, 1997;65: 116.....
- شکل 3-8. نمونه ای از مسیر پیاده با مصالح نرم. ماخذ: Hirsh,1997;65: 116.....
- شکل 3-9. کاربری حوزه سبز باید عمدتاً تفریحی باشد. ماخذ: Hirsh,1997;67: 117.....
- شکل 3-10. حوزه های صنعتی. ماخذ: Hirsh,1997;52: 118.....

- شکل 3-11. پروژه های پیشنهادی حوزه صنعتی. ماخذ: Hirsh,1997;57.....119
- شکل 3-12. مسیر پیاده مطبوعیت باارزشی را برای کارگران بوجود می آورد.. ماخذ: Hirsh,1997;67.....120
- شکل 3-13. کاربری حوزه سبز باید عمدتاً تفریحی باشد. ماخذ: Hirsh,1997;67.....121
- شکل 3-14. نمایی از شهر پیتسبورگ و رودخانه اوهایو. ماخذ: www.wikipedia/pittsburgh.com.....122
- شکل 3-15. حوزه های عمومی. ماخذ: Hirsh,1997;42.....123
- شکل 3-16. پروژه های پیشنهادی حوزه عمومی. ماخذ: Hirsh,1997;46.....124
- شکل 3-17. حوزه مرکزی. ماخذ: Hirsh,1997;30.....126
- شکل 3-18. پروژه های پیشنهادی حوزه مرکزی. ماخذ: Hirsh,1997;36.....127
- شکل 3-19. توسعه جدید باید حداقل دو سطح دسترسی آب کناری را تامین کند. ماخذ: Hirsh,1997;31.....128
- شکل 3-20. طرح پیشنهادی گسترش "مرکز گردهمایی" دسترسی به کناره آب را در تمام طول آن تامین می کند. ماخذ: Hirsh,1997;33.....129
- شکل 3-21. توسعه مسکونی و مسیر آب کناری مجاور آن. ماخذ: Hirsh,1997;33.....130
- شکل 3-22. دسترسی به کناره آب باید در تمام طول حوزه مرکزی تامین گردد. ماخذ: Hirsh,1997;33.....130
- شکل 3-23. عکس هوایی گذر رودخانه اسکویل کیل از شهر فیلادلفیا. ماخذ: www.wikipedia/schuylkill.com.....132
- شکل 3-24. حاشیه رودخانه اسکویل کیل. ماخذ: www.wikipedia/schuylkill.com.....133
- شکل 3-25. موقعیت منطقه مطالعاتی طرح. ماخذ: EDAW, 2003;11.....134
- شکل 3-26. حاشیه تفریحی رودخانه اسکویل کیل. ماخذ: www.wikipedia/schuylkill.com.....136
- شکل 3-27. طرح بهبود زیستگاههای طبیعی و ارائه راهنمایی برای توسعه پایدار را توصیه می کند. ماخذ: EDAW, 2003;71.....137
- شکل 3-28. برای اینکه رودخانه، نقطه ای کانونی برای همسایگی های موجود و جدید حاشیه رودخانه شود، توسعه باید، زندگی، کار و تفریح را ترکیب کند. ماخذ: EDAW, 2003;71.....137
- شکل 3-29. پروژه های هنری عمومی می تواند نقش حیاتی در بوجود آوردن شخصیتی منحصر به فرد بازی کنند. ماخذ: EDAW, 2003;81.....138
- شکل 3-30. طرح، ایجاد و بهبود دسترسی پیاده، افزایش کاربریهای شهری و بهینه ساختن سیستم حمل و نقل را در نظر دارد. ماخذ: EDAW, 2003;81.....139
- شکل 3-31. بخشهای خصوصی و عمومی را که تقریباً با هم کار می کنند در نظر دارد تا برخی از قطعات کلیدی را در طول رودخانه توسعه دهند. ماخذ: EDAW, 2003;81.....140
- شکل 3-32. منطقه های تحت گذر رودخانه اسکویل کیل. ماخذ: www.wikipedia/schuylkill.com.....141
- شکل 3-33. همسایگی های رودخانه اسکویل کیل. ماخذ: www.wikipedia/schuylkill.com.....142
- شکل 3-34. ارتباط همسایگان مجاور رودخانه به رودخانه راهی است تا رودخانه به یک سرمایه و ابزار رفاه و آسایش برای این جامعه تبدیل گردد. www.wikipedia/schuylkill.com.....144
- شکل 3-35. طرح پیشنهادی آب کنار رودخانه اسکویل کیل www.wikipedia/pittsburgh.com.....146
- شکل 3-36. پرسپکتیوی از طرح پیشنهادی آب کنار رودخانه اسکویل کیل www.wikipedia/schuylkill.com.....147
- شکل 3-37. طرح پیشنهادی آب کنار رودخانه اسکویل کیل www.wikipedia/schuylkill.com.....147
- شکل 3-38. پرسپکتیوی از طرح پیشنهادی آب کنار رودخانه اسکویل کیل www.wikipedia/schuylkill.com.....148
- شکل 3-39. سی و سه پل شاخص ترین نشانه شهری در اصفهان. ماخذ: [www. Intranet Isfahan.ir](http://www.Intranet Isfahan.ir).....150
- شکل 3-40. پل خواجو یکی از شاخص ترین نشانه های شهری اصفهان. ماخذ: www. Intranet Isfahan.ir.....151
- شکل 3-41. عبور هم سطح خیابانها نسبت به پلها. ماخذ: www. Intranet Isfahan.ir.....151

- شکل 3-42. سی سه پل، فضاهای تفریحی - خدماتی در زیر پل. مأخذ: [www. Intranet Isfahan.ir](http://www.Intranet Isfahan.ir). 152.....
- شکل 3-43. مسیر پیاده در امتداد رودخانه، دوران معاصر. مأخذ: www. Intranet Isfahan.ir. 152.....
- شکل 3-44. مسیر پیاده در سطح بالایی رودخانه، دوران معاصر. مأخذ: www. Intranet Isfahan.ir. 153.....
- شکل 3-45. تنوع در عناصر و فضاهای کناره رودخانه. مأخذ: دوران معاصر. www. Intranet Isfahan.ir. 153.....
- شکل 3-46. عناصر مستقر در فضا (نیمکت، روشنایی و ...) در حاشیه زاینده رود. مأخذ: www. Intranet Isfahan.ir. 154..

فصل 4. اصول و احکام استنتاجی

- شکل 4-1. ایجاد تغییرات و تحول در امتداد حاشیه آب ماجرای تکراری در زندگی یک شهر است. مأخذ: نگارنده. 158.....
- شکل 4-2. فضای انتقال میان آب و زمین مکانی را برای نشستن، تماشای مکث و حرکت ایجاد می نماید. مأخذ: نگارنده. 159.....
- شکل 4-3. ساختمانهای حاشیه آب باید نفوذ پذیر بوده و برای دیدن و دسترسی عمومی باز باشند. مأخذ: نگارنده. 160.....
- شکل 4-4. ارتفاع و جهت گیری ساختمان ها، باید کنترل شود تا دید و منظر رودخانه از شهر، حفظ گردد. مأخذ: نگارنده. 160..
- شکل 4-5. آب کنار باید به شهر و سیستم مسیرهای سبز ناحیه پیوند داده شود. مأخذ: نگارنده. 161.....
- شکل 4-6. در مکانهایی که امکان دارد نیاز است تنوعی از کاربریها در امتداد کناره آب وجود داشته باشد. مأخذ: نگارنده. 162.....
- شکل 4-7. تجهیزات برای فعالیتهای هنری عمومی باید تقویت شوند. مأخذ: نگارنده. 163.....
- شکل 4-8. سیستم های حمل و نقل باید به گونه ای طراحی گردند تا محور های متعددی در لبه آب برای انواع دسترسی ایجاد گردد. مأخذ: نگارنده. 163.....
- شکل 4-9. بزرگراه های موازی با رودخانه را عقب تر قرار دهید تا منطقه کناره آب حفظ گردد. مأخذ: نگارنده. 164.....
- شکل 4-10. زیست بوم های خاص و ممتاز که نوعاً در حاشیه آبها یافت می شوند، منافع با ارزشی برای شهر بوجود می آورند. مأخذ: نگارنده. 165.....

فصل 5. نمونه موردی، رودخانه خشک شیراز

- شکل 5-1. پلان کلی استان فارس (مأخذ: جمادی، 1383). 169.....
- شکل 5-2. دورنمایی از شهر شیراز. مأخذ: نگارنده. 172.....
- شکل 5-3. شیراز در گذر زمان. مأخذ: (معاونت مسکن و شهرسازی، 1384، 19). 173.....
- شکل 5-4. دمای هوای سالیانه شیراز. (مأخذ: اداره کل هواشناسی استان فارس). 177.....
- شکل 5-5. متوسط نوسان ماهانه دمای هوا. مأخذ اداره کل هواشناسی استان فارس. 178.....
- شکل 5-6. متوسط حداکثر و حداقل دمای ماهانه هوای شهر شیراز. مأخذ: اداره کل هواشناسی استان فارس. 178.....
- شکل 5-7. جهت بادهای غالب و امکانات قرارگیری ساختمان (مأخذ: اداره کل هواشناسی استان فارس). 182.....
- شکل 5-8. موقعیت باغات قصرالدشت در ارتباط با توسعه فیزیکی شهر شیراز (مأخذ: اداره کل مسکن و شهرسازی استان فارس، 1382، 32). 187.....
- شکل 5-9. عکس هوایی از مسیر بلوار چمران شیراز و باغات حاشیه ای و مسیر خشک رودخانه. مأخذ: www.google.com. 187.....
- 188..... earth.com
- شکل 5-10. محدوده مورد طراحی در حدفاصل نقاط B و A رودخانه خشک و در حاشیه شرقی بلوار چمران واقع شده است. طرح تفضیلی محدوده باغات قصرالدشت، مأخذ: مهندسين مشاور معماری و شهرسازی آمود، 1386). 191.....
- شکل 5-11. دیاگرام تحلیل مسیرهای موجود در محدوده سایت طراحی (مأخذ: نگارنده). 192.....
- شکل 5-12. نمایی از بلوار چمران شیراز (مأخذ: نگارنده). 193.....
- شکل 5-13. نمایی از بلوار چمران شیراز. (مأخذ: نگارنده). 193.....
- شکل 5-14. نمایی از پل واقع شده در میانه چمران بر روی رودخانه خشک (مأخذ: نگارنده). 194.....

- شکل 5-15. نمایی از پل واقع شده در میانه چمران بر روی رودخانه خشک (مأخذ: نگارنده)..... 194
- شکل 5-16. نمایی از خانه جهانگردی (مأخذ: نگارنده)..... 195
- شکل 5-17. نمایی از هتل بزرگ چمران (مأخذ: نگارنده)..... 196
- شکل 5-18. پلان بند نهر اعظم و موقعیت آن نسبت به بلوار چمران (مأخذ: شهروخانه، 1385)..... 197
- شکل 5-19. نمایی از مناظر طبیعی سایت واقع در حاشیه بلوار چمران. (مأخذ: نگارنده)..... 198
- شکل 5-20. نمایی از پوشش گیاهی موجود در فاز 1 سایت واقع در حاشیه بلوار چمران. (مأخذ: نگارنده)..... 199
- شکل 5-21. نمایی از پوشش گیاهی موجود در فاز 1 سایت واقع در حاشیه بلوار چمران. (مأخذ: نگارنده)..... 199
- شکل 5-22. دیاگرام تحلیل جهت وزش باد و تابش بهینه در محدوده سایت مورد نظر (مأخذ: نگارنده)..... 200
- شکل 5-23. حوزه بندی منطقه. (مأخذ: نگارنده)..... 204
- شکل 5-24. منطقه بندی حاشیه رودخانه خشک. (مأخذ: نگارنده)..... 205
- شکل 5-25. سازمان بصری وضعیت موجود (مأخذ: نگارنده)..... 206
- شکل 5-26. مسیرهای ارتباطی موجود در حوزه اطراف رودخانه (مأخذ: نگارنده)..... 207
- شکل 5-27. ورودی تعریف نشده بلوار چمران شیراز. مأخذ: نگارنده..... 215
- شکل 5-28. حاشیه شرقی ورودی بلوار چمران شیراز. مأخذ: نگارنده..... 215
- شکل 5-29. همجواری فضای سبز تفریحی با باند تندروی بلوار. مأخذ: نگارنده..... 215
- شکل 5-30. همجواری رستوران های حاشیه فضای سبز با باند تندرو بلوار. مأخذ: نگارنده..... 216
- شکل 5-31. فاصله نزدیک و غیر استاندارد فضای تفریحی پیاده از باند تندرو سواره. مأخذ: نگارنده..... 216
- شکل 5-32. تخریب باغها و احداث منازل مسکونی در حاشیه رودخانه و فضای سبز. مأخذ: نگارنده..... 216
- شکل 5-33. باز شدن ورودی رستوران های حاشیه ای در باند تندرو بلوار. مأخذ: نگارنده..... 217
- شکل 5-34. مجبور بودن مردم به استراحت و تفریح در مجاورت خیابان و همچنین پارک طولی وسایل حمل و نقل در حاشیه سبز و باند تندرو به دلیل عدم وجود پارکینگ. مأخذ: نگارنده..... 217
- شکل 5-35. احداث آسمان خراش با نام هتل و رستوران در مقابل منظر کوه و از بین بردن این منظر و همچنین عدم تناسب مقیاس طرح این بنا با سایر بناها. مأخذ: نگارنده..... 218
- شکل 5-36. رابطه تنگاتنگ باغها فضای سبز و بلوارو عدم رعایت سلسله مراتب فضایی. مأخذ: نگارنده..... 218
- شکل 5-37. وجود تقاطع های هم سطح در بلوار و عدم ایمنی سواره در برابر سواره. مأخذ: نگارنده..... 219
- شکل 5-38. وجود تقاطع های هم سطح در بلوار و عدم ایمنی سواره در برابر سواره. مأخذ: نگارنده..... 219
- شکل 5-39. عدم امنیت پیاده در برابر سواره در گذر از عرض بلوار. مأخذ: نگارنده..... 220
- شکل 5-40. امتداد داشتن طراحی فضای سبز به داخل خیابان. مأخذ: نگارنده..... 220
- شکل 5-41. طراحی بیمارستان در حاشیه بلوار و ایجاد آلودگی صوتی برای بیماران، همچنین قرار گیری این فضا در حاشیه تفریحی گردشگری و گذر ورودی این فضا از میان این حاشیه تفریحی..... 221
- شکل 5-42. عدم جداسازی حاشیه سبز از باند سواره بلوار و ایجاد آلودگی صوتی و تصویری و همچنین عدم امنیت پیاده در این مکان. مأخذ: نگارنده..... 222
- شکل 5-43. عدم وجود پارکینگ و در نتیجه تبدیل باند کندرو بلوار به محلی برای پارک سواره. مأخذ: نگارنده..... 222

235

فصل 7. طرح پیشنهادی

- شکل 7-1. ایده طرح احیاء ارتباط دیرینه میان عناصر طبیعی معماری منظر. مأخذ: نگارنده..... 241
- شکل 7-2. کانسپت: آهنربا: جذب ناخداگاه عناصر طبیعی معماری منظر، کوه، رود، باغات و استفاده از این تصور در طراحی مجموعه. مأخذ: نگارنده..... 242

- شکل 7-3.** ایده طرح، پایین بردن بخش هایی از مسیر سواره به ارتفاع 4/5 متر و اتصال دو سمت رودخانه توسط مسقف کردن این مسیرهای پایین رفته، در عین حال ایجاد گشودگی هایی در این فضاهاى مسقف و دید به سمت پایین جهت یاد آوری وضعیت قبلى بلوار و از بین بردن یکنواختی مسیر پایین رفته توسط این گشودگی های فضایی. مأخذ: نگارنده. 242
- شکل 7-4.** ایده طرح: ایجاد گشودگی هایی در طول مسیر پایین رفته سواره. مأخذ: نگارنده. 243
- شکل 7-5.** می بایست در حاشیه آب کیفیت های فضایی متفاوتی را ایجاد کرد. مأخذ: نگارنده. 244
- شکل 7-6.** طراحی حاشیه رودخانه. مأخذ: نگارنده. 245
- شکل 7-7.** فضاهای جمعی موجود در کوه چمران. مأخذ: نگارنده. 246
- شکل 7-8.** فضاهای جمعی موجود در کوه چمران. مأخذ: نگارنده. 246
- شکل 7-9.** اتصال حاشیه رودخانه و باغات و فضای سبز حاشیه آنها و دسترسی پیاده به دو سمت بلوار با پایین بردن مسیر سواره و عبور پیاده از بالای این مسیر. مأخذ: نگارنده. 247
- شکل 7-10.** کشیده شدن فضای سبز و آب در کل مجموعه. مأخذ: نگارنده. 248
- شکل 7-11.** کشیده شدن فضای سبز و آب در کل مجموعه. مأخذ: نگارنده. 248
- شکل 7-12.** طراحی نرم حاشیه رودخانه و عدم استفاده از دیوارهای مانع به دلیل سیل خیز بودن آن همچنین گسترش حاشیه سبز تفریحی گردشگری تا کناره آب. مأخذ: نگارنده. 249
- شکل 7-13.** مقیاس طراحی ساختمانهای تفریحی گردشگری می بایست به گونه ای باشد که با سایر ساختمانها متناسب بوده و در عین حال دید و کنظر رودخانه و کوه را مختل ننماید. مأخذ: نگارنده. 250
- شکل 7-14.** دسترسی عمومی مردم به لبه آب همراه با تأمین حس رضایت فیزیکی و بصری افراد از محیط. مأخذ: نگارنده. 251
- شکل 7-15.** می بایست پیوندهای متعددی با حاشیه آب ایجاد گردد و دسترسی عمومی به آب کنار و یا در امتداد کناره باید شاخصه هر پروژه ای باشد. مأخذ: نگارنده. 252
- شکل 7-16.** بازی آب و فضای سبز و اماکن عمومی. مأخذ: نگارنده. 252
- شکل 7-17.** بزرگنمایی بخش های عمومی. مأخذ: نگارنده. 253
- شکل 7-18.** بزرگنمایی بخش های عمومی. مأخذ: نگارنده. 253
- شکل 7-19.** دسترسی پیاده و دوچرخه تا لبه آب. مأخذ: نگارنده. 254
- شکل 7-20.** مقطعی از طرح پیشنهادی: 254
- شکل 7-21.** پلان طرح پیشنهادی: 255

فصل 3 . فهرست جدول‌ها

ش	فهرست جدول‌ها
13	فصل 2. شناخت مفاهیم و اصول
63	جدول 2-1. جمع بندی ملاحظات اساسی در طراحی آب کنار، مأخذ: نگارنده
79	جدول 2-2. توقعات موردی از پیاده راهها و بررسی این موارد در پیاده راههای بزرگراه چمران
101	جدول 2-3. توقعات موردی از بلوار و بررسی این عوامل در بلوار چمران شیراز
105	فصل 3. مرور تجربیات
156	جدول 3-1. مقایسه نکات مثبت و منفی نمونه های موردی. مأخذ: نگارنده
167	فصل 5. نمونه موردی، رودخانه خشک شیراز
179	جدول 5-1. میزان بارندگی سالیانه شیراز (مأخذ: اداره کل هواشناسی استان فارس)
180	جدول 5-2. جدول بادهای غالب و درجه دوم در شهر شیراز. مأخذ اداره کل هواشناسی استان فارس
188	جدول 5-3. مشخصات فضاهای سبز پیشنهادی طرح تفضیلی (مأخذ: اداره کل مسکن و شهرسازی استان فارس، 1382، 40)
209	جدول 5-4. آنالیز بعد اجتماعی، (مأخذ نگارنده)
210	جدول 5-5. آنالیز بعد کارکردی، (مأخذ نگارنده)
211	جدول 5-6. آنالیز بعد زیست محیطی، (مأخذ نگارنده)
212	جدول 5-7. آنالیز بعد فضایی، (مأخذ نگارنده)
213	جدول 5-8. تجزیه و تحلیل دید و منظر، (مأخذ نگارنده)

جدول 5-9. تجزیه و تحلیل بعد ادراکی، (مأخذ نگارنده)..... 214

جدول 5-10. تدوین اهداف کلان و راهبردها، (مأخذ نگارنده)..... 223

227 **فصل 6. برنامه ریزی فیزیکی**

جدول 6-1. فضاهای خدماتی سایت. مأخذ: نگارنده..... 229

جدول 6-2. شرح استفاده از اراضی، مأخذ: مهندسين مشاور آمود 1372..... 233

فصل 1 . تعریف و تبیین پروژه

1-1. مقدمه

سواحل برخی از رودخانه های فصلی موجود که دارای عناصر طبیعی غنی و بافتهای حاشیه ای باارزش هستند، به دلیل بی توجهی به پتانسیلها و قابلیتهای بالقوه آنها و توسعه و تخریب نابجای عناصر حائز اهمیت معماری و معماری منظر، بدون در نظر گرفتن محدودیتهای طبیعی و ضوابط و مقررات مربوطه، شاهد رکود جریان زندگی، شادابی محیط طبیعی اطراف و کالبدی مصنوع گردیده اند. بسیاری از رودخانه های فصلی و حاشیه های آنها براساس شرایط اقلیمی و جغرافیایی در طول سالیان متمادی شکل گرفته اند. این رودخانه ها که تعداد آنها در کشور ما کم نیست علیرغم داشتن پتانسیلها و امکانات بالقوه نظیر بافت حاشیه ای با ارزش، عناصرزیبای طبیعی معماری منظر و دید و چشماندازهای دل انگیز به محیط طبیعی، در جریان رشد و توسعه ای که در طول سالیان متمادی با کمترین توجه به این توانهای بالقوه انجام گرفته دچار فراموشی و فرسودگی شدید در محیط و کالبد شده اند، تا آنجا که دیگر به این رودخانه ها و حواشی آن به دیده یک عنصر معماری منظر نگریسته نمی شود و از نقش آنها کاسته و به گذرگاه ترافیکی شهر را توسعه داده اند، حال آنکه این امر نیز بدون توجه به مخاطرات حاصل از طغیانهای آبهای رودخانه های فصلی انجام شده است. گذر رودخانه خشک

شهرشیراز از جمله عناصر طبیعی معماری منظر می باشد که در این تحقیق به مطالعه وضع موجود و تجزیه و تحلیل آن پرداخته و براساس پتانسیلها و محدودیتها، فرصتها و تهدیدات در راستای احیاء و سرزندگی مجدد آن با تأکید بر معماری منظر می پردازیم. در این فصل که به تبیین و تعریف موضوع پژوهش اختصاص داده شده ابتدا به تعریف مسأله، اهمیت انتخاب موضوع و علل و ضرورت انجام آن می پردازیم، پس از آن محدوده مطالعاتی و قلمروی تحقیق را معرفی می کنیم و در ادامه، اهداف، سؤالات، فرضیه ها، روش انجام تحقیق و ابزار آن، پیشینه تحقیق و جنبه جدید بودن و نوآوری آن را مورد بررسی قرار می دهیم.

2-1. تعریف مسئله

انسانها همواره در طول تاریخ تمایل به حضور در کناره آنها داشته اند. اما این حضور تأثیرات گسترده ای بر منابع آبی داشته است و رودخانه ها در این میان از حساس ترین و تغییر پذیرترین منابع می باشند که همواره در معرض تغییر، اصلاح، کانالیزه شدن و آلودگی قرار گرفته اند. میتوان گفت دیگر رودخانه ها در زمین های شهری آزادانه در قلمروی خود جاری نیستند. با افزایش آگاهی های محیطی در طول دهه های اخیر، ضرورت احیای مناطق متراکم و آسیب دیده شهری و حفاظت و بهسازی منابع طبیعی در شهرها و افزایش کیفیت منابع آبی در کنار ارتقای کیفیتهای فضایی به شدت احساس میشود.

با توجه به این دیدگاهها، باز زنده سازی آب کنارهها (در اینجا رودخانه های شهری) نیاز به ادغام کردن رویکردهای اجتماعی با مسائل اکولوژیکی دارد و راهکارها باید به گونه ای انتخاب شوند که تعادلی میان رویکردهای اجتماعی، زیبایی شناختی، هیدرولوژیکی و اکولوژیکی برقرارشود. برای مثال وجود بزرگراه چمران شیراز در میان دو عنصر رودخانه خشک و فضای سبزحاشیه شمال شرقی آن که دارای کارکرد تفریحی گردشگری می باشند موجب از بین رفتن اتصال این دو (رودخانه و حاشیه سبز) و بروز حوادث تلخ ترافیکی شده به گونه ای که این بزرگراه دارای رتبه سوم از نظر بروز اینگونه حوادث می باشد. از جمله مسائلی که در طراحی حاشیه این رودخانه موجب بروز مشکلاتی شده است به این شرح می باشد:

- 1- از بین رفتن رابطه بین ساحل رودخانه با فضای سبز توسط بزرگراه چمران.
- 2- عدم در نظر گرفتن حریم بزرگراه در هنگام طراحی فضای سبز.